

Одиниці перекладу.

**Вимоги до тексту
перекладу**

Напрями дослідження одиниць перекладу

- 1. Орієнтація на поелементне відтворення висловлювання
- 2. Орієнтація на відтворення змісту висловлювання
-

1 напрям

- Переклад тексту неможливо здійснювати в якості певного симультанного акту, він здійснюється “поелементно”, “поблочно”.
- Перекладач здійснює певну смислову сегментацію оригіналу, тобто членує його на відрізки, а потім шукає їм відповідності у мові перекладу

- Для адекватного опису процесу перекладу необхідно з'ясувати, які одиниці виступають в якості тих сегментів, якими оперує перекладач, тобто що є одиницею перекладу

- Вважається, що у якості одиниці перекладу можна прийняти вже відому, визначену у мовознавстві одиницю або одиниці, або виділити абсолютно особливо, “власне перекладацьку” одиницю.

Одиниця перекладу

- Мінімальна мовна одиниця тексту оригіналу, яка перекладається як єдине ціле у тому сенсі, що в тексті перекладу неможливо визначити одиниць мови перекладу, які відтворюють значення складових частин такої одиниці, якщо такі існують (*перша з існуючих концепцій*)

Одиниця перекладу

- За Ж.-П.Віне та Ж.Дарбельне
- це найменший сегмент повідомлення, у якому зціплення знаків таке, що їх не можна перекладати роздільно.

Одиниця перекладу

● За Л.С.Бархударовим

- Це одиниця вихідного тексту, якій можна підшукати відповідник у тексті перекладу, але складові частини якої окремо не мають відповідників у тексті перекладу.
- У якості одиниці перекладу можуть виступати одиниці будь-якого мовного рівня.

- Переклад може здійснюватися на рівні фонем або графем, морфем, слів, словосполучень, речень або тексту.

Наприклад,

- Heath—Хіт (транскрипція — **на рівні фонем**)
- Lincoln—Лінкольн (транслітерація — **на рівні графем**)
- Backbencher –задньоскам'єчник (**на рівні морфем**)
- He came home—Він прийшов додому (**на рівні слів**)
- To come to the wrong shop—Звернутися не за адресою (**на рівні словосполучень**)
- Many happy returns of the day! –Поздоровляю з днем народження! (**Переклад на рівні речень**)

Переклад на рівні тексту

СОН

- І усміхнулася небога,
- Проснулася – нема нічого...
- На сина глянула, взяла
- Його тихенько сповила
- Та, щоб дожати до ланового,
- Ще копу дожинати пішла

THE DREAM

- Then quietly she smiled, poor mother...
- She started up...all gone forever!
- She looked at little Ivan, then
- Picked him up, swaddled him again,
- And, ere it reached the bailiff's ken,
- Went off, her sixty sheaves to gather

Одиниця перекладу

- За В.Н.Комісаровим

- Це мінімальна одиниця тексту, що виступає у процесі перекладу як самостійний об'єкт цього процесу
- Перекладач поділяє текст на певні відрізки і починає переклад певного відрізка лише після перекладу попереднього. Проблема полягає у визначенні величини цих відрізків

- Величина такої одиниці визначається тим, що в ній зберігається вся інформація, необхідна для визначення структури відповідного речення у перекладі.
- У синхронному перекладі таким мінімальним відрізком перекладного тексту найчастіше є смислова група.

2 напрям

- Пошуки одиниці перекладу здійснюються з орієнтацією виключно на план змісту оригіналу
- Одиниця перекладу визначається як мінімальна одиниця змісту тексту оригіналу, що відтворюється у тексті перекладу. Тобто одиниці перекладу визначаються серед елементарних смислів різних рівнів змісту оригіналу

Одиниця перекладу (за Л.А.Черняховською)

- Запропоновано інший підхід до перекладного тексту — виділенню в ньому інформації, становить його зміст
- (якщо одне слово мови оригіналу містить велику кількість різної інформації, ця інформація може бути представлена у мові перекладу цілим абзацом, особливо якщо хоча б частина її потребує у мові перекладу детальної експлікації)

Одиниця перекладу (за Л.А.Черняховською)

- Об'єктом перекладу мають бути не певні знаки мови, а якісно різноманітна експліцитна та імпліцитна інформація тексту мови оригіналу.
- Визначення в тексті якісно різних складових такої інформації незалежно від того, представлені вони фонемою чи абзацом, дає можливість виділити одиниці перекладу

- Врахування змісту всього тексту оригіналу необхідне не лише для того, щоб виділити у цьому змісті певні кванти інформації, що підлягає передачі у перекладі, але й для знаходження в мові перекладу відповідників тим одиницям мови оригіналу, які у певному тексті є носіями цієї інформації.
- Це забезпечується знанням контексту, часто контексту всього перекладного тексту

- Розгляд тексту у всій сукупності його змістових і формальних ознак у якості одинці перекладу відповідає функціонально-комунікативному підходу до перекладу.
- Текст оригіналу розглядається як спосіб виразити засобами мови оригіналу комунікативну інтенцію відправника і як засіб здійснити бажаний вплив на одержувача цього тексту.

- Комунікативна інтенція відправника відтворена у всьому тексті і для її з'ясування необхідний аналіз всього тексту оригіналу.
- Створюючи текст перекладу ми не можемо забезпечити бажаний комунікативний ефект на одержувача перекладу, зупиняючись на півдорозі, тобто перекладаючи текст не до кінця або перекладаючи окремі його частини або сегменти тексту оригіналу

- Успіх міжмовної комунікації залежить від того, чи будуть рівноцінними тексти оригіналу і перекладу в цілому. Саме у забезпеченні комунікативної рівноцінності двох текстів і полягає завдання перекладу як виду міжмовного посередництва.
- Переклад — це процес, що характеризується установкою на передачу комунікативного ефекту первинного тексту, який часто модифікується відмінностями між двома мовами, культурами та комунікативними ситуаціями.

- Розгляд одиниць мовних рівнів, або сегментів оригіналу, або співвідношень між одиницями мови оригіналу і мови перекладу у якості одиниць перекладу не відповідає реальним завданням, що вирішуються у процесі перекладу, основною з яких є створення тексту, комунікативно рівноцінного тексту оригіналу.

Слід пам'ятати, що

- Сприйняття тексту у якості одиниці перекладу не означає вільного поводження з окремими частинами або одиницями цього тексту.
- Вибір перекладацької стратегії визначається особливостями певного акту міжмовної комунікації та особливостями перекладного тексту.

Текст перекладу

- Текст – це мовний здобуток, за допомогою якого здійснюється вербальна комунікація. Текст складається з висловлень, які створює мовець, відбираючи мовні одиниці і з'єднуючи їх за правилами граматики даної мови у відповідності зі своїм комунікативним наміром.

- Побудова і розуміння висловлення відбувається на основі як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних факторів.
- Але текст – це не просто набір окремих висловлень.
- Текст являє собою складне структурне і змістовне ціле, комунікативний потенціал якого набагато більше сукупного змісту висловлень, що його складають. Перекладач повинен уміти сприймати цю цілісність тексту оригіналу і забезпечувати цілісність створюваного їм тексту перекладу.

Змістова структура тексту

- може розглядатися в трьох різних вимірах:

- **ВЕРТИКАЛЬНОМУ**

- **ГОРИЗОНТАЛЬНОМУ**

- **ГЛИБИННОМУ**

Вертикальна структура тексту

- створюється його формально-тематичний змістом, починаючи з загального задуму або теми тексту, що розгортається в більш дрібних фрагментах тексту: підтемах, субпідтемах, мікротемах, аж до окремих суджень.
- Таке розгортання "зверху - униз" здійснюється мовцем, що створює текст у відповідності зі своїм комунікативним наміром.

- Той, хто сприймає текст, формує цю ієрархічну структуру в зворотному напрямку - "знизу - нагору", від більш дрібних частин змісту до цілісного розуміння всього тексту.
- При цьому вертикальна структура тексту далеко не завжди побудована настільки чітко і логічно: деякі мікротеми можуть бути опущені, інші вклинюються в "чужі" підтеми, суперечать один одному і т.п.

- Подібні недоліки викладу заповнюються знаннями і досвідом комунікантів на основі їхніх припущень про кінцевий зміст усього тексту.
- Окремі фрагменти тексту володіють більшою або меншою прогнозуючою силою, що дає можливість передбачати наступний зміст.
- Таке "ймовірне прогнозування" полегшує розуміння мови і відіграє важливу роль у процесі усного перекладу

Горизонтальна структура

- Відіграє важливу роль у створенні цілісності тексту грає його, створювана формальними і значенневими зв'язками між висловленнями.
- **Формальна зв'язність тексту (когезія)** досягається за допомогою різних мовних засобів: сполучників, повторів і слів-замінників, узгодження тимчасових і інших форм і т.п.

- **Значення єдності тексту (когерентність)** забезпечується логічною послідовністю і несуперечністю викладу, логічними зв'язуваннями ("отже", "підведемо підсумки" та ін.), використанням стереотипних формул, що позначають початок (зачини) і кінцівки оповідання, анафоричними і катафоричними відсиланнями до інших частин і т.п.

Анафора і катафора

- часто розглядаються як бінарна опозиція, у якій **немаркованим є анафоричний зв'язок**, що забезпечує просте приєднання наступного компоненту до попереднього, а **катафоричний зв'язок є маркованим**, оскільки приєднання другого компоненту зумовлено першим.

Поверхнева структура тексту

- завжди лінійна; кожен елемент поверхневої структури містить вказівку на зв'язок або з попереднім текстом, або з наступним, тобто є або анафоричним або катафоричним.

- Правила когезії в різних мовах не співпадають, тому при перекладі ми неминуче спостерігаємо зміни мікроознак.
- Постулати, що лежать в основі теоретичної моделі опису зв'язності, дозволяють припустити, що у багатьох випадках ці зміни обумовлені необхідністю найбільш повної та адекватної передачі смислової структури тексту оригіналу

- **Катафора** має велику подібність до пояснювального зв'язку, а **анафора** - до приєднувального.
- При анафоричному зв'язку двох компонентів другий інтерпретується через перший. При катафоричному зв'язку він також семантично залежить від першого, що є інтегральною ознакою двох типів зв'язку.
- Але якщо при анафорі поява другого компоненту не зумовлена першим, то при катафорі перший компонент визначає появу другого.

- **Анафору** як семантико-синтаксичне явище встановлення лексичної або референційної тотожності займенників, прислівників, часток та засобів лексичної когезії (**синоніми, антоніми, гіпероніми, лексичний повтор**) з їх вербальними відповідниками, які знаходяться у попередньому контексті
- **Катафора** потребує співвідношення з вербальним антецедентом, який перебуває у наступному контексті. Катафора переважно репрезентована **займенниками, прислівниками та частками.**

Приклад 1

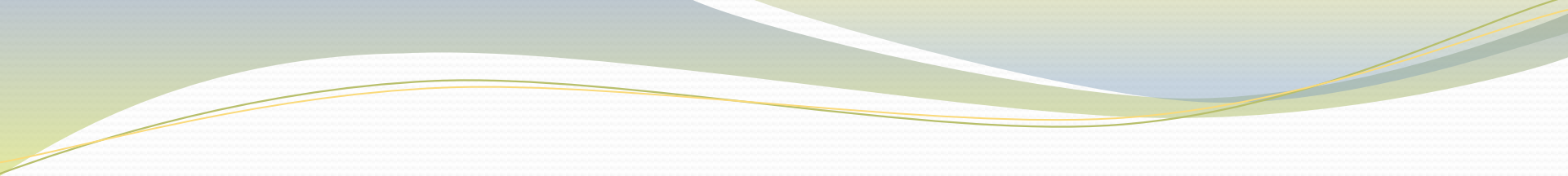
- **These** factors may change as a result of new technology, product improvements or fundamental changes in service conditions.
- **Ці** чинники можуть змінюватися в результаті появи нових технологій, удосконалення устаткування чи суттєвих змін умов роботи.
- Анафоричний зв'язок в англійському тексті і його українському перекладі реалізується за допомогою вказівного займенника (**These** → **Ці**).

Приклад 2

- Maintenance of equipment consists of actions **such as** adjustments, cleaning, lubrication, and replacement of expendable parts.
- Технічне обслуговування устаткування передбачає **такі** операції, як налагодження, очищення, змащування та заміна відпрацьованих виробів.
- **Катафоричний зв'язок** створюється за допомогою вказівного займенника **such** із вказівкою на відсилання до наступної частини інформації. В українському перекладі ми спостерігаємо збереження і самого зв'язку і засобу його вираження (вказівного займенника): **такі**.

Приклад 3

- If any manufacturing **defects** are discovered, **they** should be reported to the manufacturer or supplier.
- У разі виявлення дефектів виробничого походження, треба повідомити виробника або постачальника.
- При перекладі змінився тип головного речення: в оригіналі головне речення двоскладне, а в українському перекладі – односкладне, безособове. Відповідно, особовий займенник **they**, що виконував анафоричну функцію в англійському тексті, в перекладі опускається, і анафоричний зв'язок зникає.

-
- Тема-рематична структура тексту є поверхневим корелятом макроознак і суперструктури тексту.

Співвідношення теми і реми або актуальне членування

- Характерне і для змістової структури окремого висловлення. У змісті висловлення можна виділити два змістових фокуси.
- **Тема** - це вихідний пункт повідомлення, те, про що повідомляється, що, як передбачається, відомо співрозмовнику, або пропонується йому як щось дане.
- **Рема** - це головний змістовий центр повідомлення того, що повідомляється, та нова інформація, заради якої це повідомлення створене.

- **Тема-рематичне членування висловлення може здійснюватися шляхом виділення реми інтонаційними, лексичними або синтаксичними засобами**

Наприклад

Рема “*відсутність грошей*” у наступному висловленні може бути виражена різними способами:

наголосом (“Грошей у нього немає”),

лексично (“а грошей-то у нього ніяких немає”),

синтаксично - постановкою реми на останнє місце в простому неемфатичному висловленні (“у нього грошей немає”).

- У тексті послідовність і зв'язність викладу багато в чому залежить від тема-рематичних відносин сусідніх висловлень.
- Часто рема одного висловлення стає темою іншого.
- *Наприклад,*
- *Микола намагався відкрити двері. Двері не відкривалися.*

Тема-рематична структура

- створюється в цілісному змісті тексту, коли інформація в одній частині тексту виступає в узагальненій формі як вихідний момент (теми) для наступного змісту.
- *Наприклад, за описом погожого дня впливає повідомлення, що в цей день відбулася якась подія.*
- При створенні тексту перекладу перекладач, як правило, зберігає тема-рематичну структуру оригіналу

Глибинна структура змісту тексту

- відбиває процес побудови мовних висловлень і включення їх у текст.
- Мовні засоби, які мовець використовує для передачі задуманого повідомлення, служать певними "цеглинками змісту" і в кожному висловленні відбираються й організуються таким чином, щоб, інтерпретуючи їхнє значення відносно одне одного і щодо реальності, що позначається ними, інші комуніканти, які володіють необхідними мовними і фоновими знаннями, могли б видобути з висловлення передану інформацію.

- Ця інформація не зводиться до простої суми "цеглинок змісту", з якої складене висловлення.
- **З одного боку, інтерпретація значень мовних засобів у висловленні відтинає частину їхньої семантики, включаючи в зміст висловлення лише ті її компоненти, сполучення яких осмислено і відповідає задуму повідомлення.**
- **Таким чином, зміст висловлення виявляється значно більш обмеженим, ніж сукупність усіх можливих значень одиниць, що входять у висловлення.**

- **З іншого боку, сполучення мовних одиниць у висловленні створює нову інформацію, що була відсутня у використуваних "цеглинках у змісту". У цьому сенсі зміст висловлення виявляється більш інформативним, ніж сукупне значення складових його одиниць**

- Якщо кожна з таких "цеглинок" містить інформацію про якісь окремі класи предметів, властивостей, процесів або відносин, то їхнє сполучення дозволяє уже визначеним способом (через набір її ознак) описати цілу ситуацію (ряд предметів думки, зв'язані між собою певними відносинами) і реалізувати тим самим якусь загальнокомунікативну функцію (загальну мету комунікації).

- Інформація, яку комуніканти одержують шляхом інтерпретації значень мовних одиниць, що складають висловлення, виступає в якості власне мовного змісту висловлення.
- Це неначе поверхневий вербальний зміст, який цілком залежить від набору мовних засобів.
- Він завжди має узагальнений характер, описує типову ситуацію, яка може існувати в безлічі реальних варіантів.

У реальному мовному спілкуванні

- бувають випадки, коли зміст окремих висловлень і цілих текстів сприймається (а часом і продукується, а також перекладається) лише на поверхневому рівні розуміння, що не співвідноситься з конкретною ситуацією
- *Наприклад, коли Ви чуєте, як незнайомі Вам люди обмінюються зауваженнями про зовсім невідомих Вам осіб або подій.*
- У будь-якому акті спілкування «глибина» розуміння переданого повідомлення може бути неоднаковою для різних комунікантів, і деякі з них можуть задовольнятися узагальненим мовним змістом висловлення.

Бувають випадки, коли мовний зміст висловлення виявляється зрозумілим лише частково або взагалі не усвідомлюється комунікантом унаслідок відсутності у нього необхідних мовних або фонових знань, що позбавляє його можливості зіставляти і правильно інтерпретувати "цеглинки змісту".

- Існує так зване **вербальне знання**, коли мовець здатний більш-менш точно відтворювати почуте або прочитане, фактично **без самотійної інтерпретації змісту вимовлених їм висловлень**.
- Навіть подібне механічне говоріння, що не має змісту для самого мовця, може бути, цілком комунікативним для інших співрозмовників, здатних отримати інформацію, яка утримується у вимовлених висловленнях.
- Текст, побудований відповідно до норм уживання мовних одиниць у мові, залишається осмисленим, і його зміст потенційно доступний для інтерпретації і розуміння

- Мовний зміст тексту складає лише перший шар його "глибинної" змістової структури.
- Цей прошарок відіграє роль основи такої структури, оскільки глобальний зміст тексту отримується з нього і через нього. Однак, він звичайно містить лише меншу, а іноді і менш важливу частину інформації, переданої в тексті

Лекція 8

Ознаки тексту. Standards of Textuality

Ознаки тексту /

Standards of textuality (R.Bell)

- **Когезія/ зв'язність (Cohesion)**
- **Когерентність / цілісність (Coherence)**
- **Іntenційність (Intentionality)**
- **Інформативність (Informativity)**
- **Прийнятність (Acceptability)**
- **Доречність (Relevance)**
- **Інтертекстуальність (Intertextuality)**
-

Когезія/когерентність

- **Когезія** — зв'язність компонентів тексту у реченні чи висловлюванні. Процес регулюється лексико-синтаксичними категоріями.
- **Когерентність** — цілісність, зв'язність, послідовність тексту

Когезія/когерентність

- **Когезія** — вид зв'язку між елементами тексту.
- **Когерентність** – властивість тексту в цілому,
- Зазвичай, **когерентність** розуміється як **цілісність тексту**, що полягає в логіко-семантичній, граматичній та стилістичній взаємозалежності складових у реченні.
- Іншими словами, когерентність тексту є результат взаємодії логіко-семантичного, синтаксичного і стилістичного видів когезії, причому основою когерентності є саме логіко-семантична когезія речень

- **Когезія** – це форми зв'язку (граматичні, лексичні, синтаксичні) між окремими частинами тексту, що визначають перехід від одного контекстно-варіативного членування тексту до іншого. Це **категорія логічного плану**
- **Когерентність** – це семантичне об'єднання всіх частин тексту в цілому для досягнення його цілісності. Вона може досягатися засобами когезії, але може будуватися і на асоціативних зв'язках. **Когерентність – категорія скоріше психологічного плану.**

Приклади

- a. Wash and core **six cooking apples**. Put **them** into a fireproof dish.
- b. My **axe** is blunt. I have to get a sharper **one**.
- c. Did you see John? - **Yes** .
- d. They fought a battle. Afterwards, it snowed.
(a specification of the way in which what is to follow is systematically connected to what has gone before)

Когезія

- характеризується різнотипними мовними засобами, за допомогою яких відбувається зв'язок між елементами тексту: **граматичними, лексичними, синтаксичними, логічними, стилістичними, асоціативними** тощо, на основі яких і виокремлюють відповідні зразки когезії

● І. ГАЛЬПЕРІН

- виділяє лексичну, стилістичну, образну, ритмічну, асоціативну та композиційно-структурну форми когезії

● О. СЕЛІВАНОВА

- визначає граматичну, семантичну, асоціативну, конотативну, структурну та прагматичну форми зв'язності (термін зв'язність використовується як синонім когезії)

- Зберігаючи зв'язність та цілісність художнього твору перекладач відтворює **авторську картину світу**, яка великою мірою впливає на реалізацію творчого задуму автора та конкретні його вияви у мовленнєвих структурах.
- **Картина світу** — це не просто відображення світу, а інтерпретація людиною навколишнього світу способом її світорозуміння. Мова фіксує не лише сприйняте, але й осмислене, усвідомлене людиною.

Картина світу

- Це сукупність світоглядних знань про світ, яка сформована у процесі оцінювання суб'єктом результатів пізнання навколишньої дійсності

Мовна картина світу

- Створюється у процесі номінації, її ключовим елементом є слово.
- Це структурування предметів, явищ, фактів, ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки у мовних знаках, категоріях, явищах мовлення, що є семіотичним результатом концептуальної репрезентації дійсності в етносвідомості.
- Ці чинники, виявляючись через мовний знак, впливають на своєрідність художнього твору

- **Кожен письменник розвиває свою концепцію людської особистості, при цьому його авторська позиція, його ідейно-цілісна орієнтація зберігається як у творчому методі, жанровій своєрідності, так і у стилі, що є здійсненням художньої цілісності твору.**
- **Індивідуальний стиль — це загальні принципи відбору засобів висловлювання, властиві певному суб'єкту, що характеризують його ідіолект загалом або його мову в рамках певних мовних жанрів.**

ВИДИ КОГЕЗІЇ

- в літературно-художніх текстах багаті й різноманітні, а тому їх можна класифікувати за різними ознаками.
- Крім традиційно-граматичних, які виконують текстотвірну функцію, їх варто розділити на логічні, асоціативні, образні, стилістичні, композиційно-структурні, ритмоутворюючі

Засоби когезії (за В.Єфименко)

- **Лексичні** (анафоричний , епіфоричний , контактний повтор ; лейтмотивний повтор ; гіперо-гіпонімія ; антонімічні та синонімічні відношення; лексико- граматичні поля);
- **Логічні** (просторова логічна когезія ; часова логічна когезія ; метонімія);
- **Граматичні** (субституція ; номінальний еліпсис ; вербальний еліпсис);
- **Стилістичні** (метафора ; персоніфікація ; порівняння ; паралелізм)

Традиційно-граматичні засоби

- відносяться сполучники та сполучникові вирази займенники, дієприкметникові звороти, синтаксичні відношення сурядності й підрядності, порядок слів.
- Такі граматичні явища як еліпсис, дейксис та парцеляція у контексті певного тексту теж трактуються як засоби когезії.

Логічна когезія

- **Прислівники** як часові параметри висловлювання, з'єднують окремі події, надаючи їм достовірності.
- Аналогічну функцію виконують **слова**, які виступають як просторові параметри повідомлення.
- До подібних форм когезії відносяться і форми перерахування, графічні засоби а), б), с) або виділення частин висловлювання цифрами 1), 2), 3) і т. д.

Асоціативна когезія

- Важко піддається актуалізації. В основі асоціативної когезії лежать інші особливості структури тексту, а саме **ретроспекція, конотація, суб'єктивно-оцінна модальність**.
- Асоціативні форми когезії характерні головним чином для художньої літератури і не знаходять собі місця у композиції текстів наукового, публіцистичного і ділового характеру. У таких текстах панують форми зв'язку, які апелюють до інтелекту, а не до почуттів, емоцій

Образна когезія

- такі форми зв'язку, які певним чином співвідносяться із асоціативними.
- Одна з найбільш відомих і поширених форм образної когезії – це **розгорнута метафора**. Цей стилістичний прийом може розвивати повідомлення усередині надфразової єдності або, інтегруючи весь твір, може поєднувати в одне ціле два паралельних висловлювання
- Прикладом образної когезії є система образів та символів твору

Образна когезія

- Особливість цього виду когезії полягає в тому, що автор пов'язує не предмети або явища дійсності, а й образи, якими ці предмети-явища зображуються.
- Ніби відбувається рух характеристик при відносній статичності об'єкта, який, однак, також схильний до просторово- часових змін.
- **Образна когезія особливо чітко проявляється у поетичних творах і навпаки не є поширеною у прозі.**

Стилістична когезія

- Цей вид зв'язку базується на повторі стилістичних засобів, на відміну від образної когезії, яка реалізується за допомогою розгорнутих метафор.
- Тісно пов'язана з індивідуальним стилем автора і у художньому творі реалізується при повторенні таких стилістичних засобів як: **метафора, персоніфікація, порівняння, синоніми, антоніми, гіпоніми, паралелізм, хіазм, різного типу повтори тощо**

Композиційно-структурна когезія

- Такі форми когезії, які порушують послідовність і логічну організацію повідомлення всякого роду відступами, вставками, часовими або просторовими описами явищ, подій, що не пов'язані безпосередньо з основною темою (сюжетом) тексту.
- Такі „порушення”, перериваючи основну лінію оповіді, іноді являють собою зв'язок, подібний монтажу шматків плівки у фільмах, коли спогади, ліричні відступи, роздуми й тому подібне вриваються у послідовно пов'язані кадри.

Ритмоутворююча когезія

- Цей вид зв'язку найчастіше зустрічається у поезії.
- Ритмо-просодичні прийоми слугують не лише цілям, що зумовлені формою поетичних творів, але і є засобами когезії, що проявляється у прискоренні темпу, скороченні пауз, зміні мелодики, наголосу ...

Приклади

- And still her days were a constant struggle with that **freshman teacher demon, Discipline.**
- Та все одно її робота в школі являла собою повсякденну боротьбу з демоном, **що вселяється майже в кожного вчителя-початківця – з демоном Дисципліни**
 - (з роману С. Кінга «Мертва зона» та його україномовного перекладу)

- Під час перекладу вищезазначеного фрагменту відбувається **експлікація**, що супроводжується розгортанням простого речення в атрибутивне підрядне речення.
- Перекладач відмовився від форми компресиву, яка є неприродною для поверхневої структури українського тексту і при її використанні привертала б забагато читацької уваги.
- У цьому випадку когезію у перекладі необхідно трансформувати для отримання відповідної у тексті перекладного твору

- Every time his mind turned to the boy, he felt a **panic -rat** inside his mind, ready to burst free of the flimsy cage that held it and start gnawing anything it could get at with its sharp little teeth [10, p. 132].
- Щоразу, подумки повертаючись до свого хлопчика, він відчував, як у голові ворухиться **щур-паніка**, готовий будь-якої миті вискочити зі своєї ненадійної клітки і вп'ястися маленькими гострими зубками в те, що трапиться йому на шляху
 - (з роману С. Кінга «Мертва зона» та його україномовного перекладу)

- У цьому уривку автор візуалізує відчуття паніки як маленького щура, який гризе персонажа зсередини.
- На жаль, при відтворенні когезії перекладач відтворює цей вислів згідно з нормами текстів вихідної мови, у результаті чого він виглядає досить неприродно для цільового читача. Вираз **panic – rat** доцільніше було б відтворити, використовуючи норми когезії для текстів цільової мови, наприклад **щур паніки або ж паніка, схожа на щура**

- Яскравим прикладом когезії є хрестоматійний вірш американського поета В. Ліндсея "An Indian Summer Day on the Prairie".
- Перша строфа базується на тотожній та композиційній когезії – синтаксичній анафорі *The sun is a huntress young; The sun is an Indian girl ...*
- Стилістична когезія полягає у повторі антропоморфних метафор (сонце – дівчина).
- Крім того, кожна строфа являє собою розгорнуту метафору, що є проявом образної когезії, авторського поетичного бачення світу, мінливої та багатобарвної природи.

- Найбільшою мірою зв'язність тексту актуалізується при контактній когезії.
- У гумористичних та іронічних віршах, лімериках лексична когезія часто базується на антонімічних відносинах, результатом яких є антитеза:
-
- *Time wastes our bodies and our wits, But we waste time, so we are quits.*
- *Час руйнує наш розум і вбиває наше тіло, А ми вбиваємо час, і в цьому наша сила*

- У цьому вірші антонімічна когезія базується на зворотному паралелізмі (хіазмі) та грі слів (*waste time*). У перекладі основним завданням було відтворення антонімічної та структурної когезії, причому аксіологічний аспект гри слів був підсилений (*витрачати час – вбивати час*)

Образна когезія

- в прозових та поетичних творах реалізується за допомогою розгортання метафори протягом цілого тексту або частин тексту – абзацу або строфи, як у геніальному 73 сонеті Шекспіра, у відомому вірші Р. Бернса "My Heart's in the Highlands"
- Образна когезія може також бути актуалізована за допомогою композиційної когезії, зокрема такого прийому, як рамковий синтаксичний повтор. У вірші відомої американської поетеси Едни Міллей мужність матері зіставляється з міцністю скелі.

- На початку твору лексичні одиниці **courage** і **rock**, що належать до різних семантичних полів, функціонують зовні окремо:
-
- *The **courage** that my mother had// Went with her, and is with her still: //**Rock** from New England quarried://Now **granite** in a granite hill. ("The Courage That My Mother Had")*
- Останній, третій строфі ці лексичні одиниці об'єднуються автором експліцитно в порівнянні, і таким чином рамковий повтор завершує розгортання тропа:
- *Oh, if instead she'd left for me// The thing she took into the grave! –// The **courage** like a **rock**, which she // Has no more need of, and I have.*

- *Але ж якби вона взамін лишила*
- *Той скарб, що понесла з собою в могилу! –*
- *Ту мужність, що як скеля гранітна,*
- *Вона їй ні до чого, а мені потрібна.*
 - (переклад А. Мацюк)
- У перекладі змінено систему римування – з перехресної рими в оригіналі на суміжну, проте семантика, образність, когезія відтворені вдало.

Когерентність (цілісність)

- **Смислова**
- **Структурна**
- **Комунікативна**

- **СМИСЛОВА ЦІЛІСНІСТЬ.** Полягає у єдності теми (смиислового ядра тексту).
- **СТРУКТУРНА ЦІЛІСНІСТЬ.** Зв'язок між реченнями, забезпечення міжфразової єдності.
- **КОМУНІКАТИВНА ЦІЛІСНІСТЬ.** Кожне наступне речення базується у комунікативному плані на попередньому, утворює тематичний ланцюг. Інформація повідомляється у порядку від відомої до нової.

Приклад тексту, у якому високий ступінь когезії, але низький ступінь когерентності

I bought a **Ford**. The **car** in which President Wilson rode down the Champs Elysees was **black**. **Black** English has been widely **discussed**. The **discussions** between the presidents ended last **week**. A **week** has seven **days**. Every **day** I feed my **cat**. **Cats** have four legs

Приклади когерентності

(A) Jack fell down and (B) he broke his crown.

(A) is the cause of (B).

- Jack (A) spent two days working on the problem and he (B) found the solution.
- *(A) enabled (B) or (A) is the reason that led to (B).*

Інтенційність / прийнятність

- Будь-який текст і будь-яке висловлювання робляться з певною метою. Текст має створюватися як текст і сприйматися таким.
- Інтенційність орієнтована на відправника тексту, прийнятність — орієнтована на одержувача тексту

Інтенційність та прийнятність

- Базуються на принципі кооперації П.Грайса та його максимах
- **Внесок у розмову має бути таким, як цього вимагає спільна прийнята мета (напрямок) діалогу**
- Максими: Кількості (повноти інформації), Якості інформації, Відношення (релевантності), Способу (манери)

Інформативність

- Текст містить інформацію, мірою якої є інформативність тексту. Текст розглядається як реалізація виборів, здійснених з можливих варіантів. Чим менш ймовірним і передбачуваним є вибір, тим більш цікавим є текст, чим більш інформативним і передбачуваним є вибір — тим менш цікавим є текст.
- Але забагато інформації робить текст поганим для сприйняття, замало інформації робить його не вартим сприйняття

Релевантність

- Тексти і висловлювання існують для реалізації певної комунікативної мети та поєднання комунікативних актів з ситуацією, у якій вони відбуваються.
- Для оцінки релевантності тексту важливо знати в якій ситуації його було реалізовано і як.

Інтертекстуальність

- Зв'язок тексту з іншими текстами. Реалізується через посилання у тексті на інші тексти одного автора, інших авторів, події й інші тексти, пов'язані з іншими подіями тощо.
- Прикладом інтертекстуальності також є гіпертекст в мережі Інтернет або аллюзії автора художнього твору.

Поняття

“інтертекстуальність”

- Уведене до наукового обігу Юлією Кристевою і генетично пов'язане з роботами М.М. Бахтіна, стало визначальним у лінгвістичних дослідженнях. Теоретичне осмислення проблеми інтертекстуальності почалося в 60-ті роки ХХ ст. і досі не втрачає своєї актуальності

У лінгвістиці

- інтертекстуальність може розглядатися як одна з категорій тексту, як наслідок текстуальності, як засіб контролю комунікативної діяльності у цілому. У витоків теорії інтертекстуальності стоять праці Ф. де Сосюра, М.М.Бахтіна, Ю.Н. Тинянова, Ю. Кристевої, Р. Барта, Ю.М.Лотмана.

Система форм

інтертекстуальності тексту Н.А. Фатєєвої.

- (1) власне інтертекстуальність (цитати, алюзії),
- (2) паратекстуальність – відношення тексту до свого заголовка, епіграфа, післямови,
- (3) метатекстуальність – переказ чи посилання на претекст,
- (4) гіпертекстуальність – висміювання чи пародіювання одним текстом іншого,
- (5) архітекстуальність – жанровий зв'язок текстів,
- (6) інші моделі і випадки інтертекстуальності: інтертекстуальні тропи та стилістичні фігури.

Інтертекстуальність

- це “створення мовних конструкцій, “текст в тексті” й “текст про текст”, що пов’язано з активною установкою автора тексту на діалогічність, яка дозволяє йому не обмежуватися лише сферою своєї суб’єктивної, індивідуальної свідомості, а вводити у текст водночас декількох суб’єктів висловлення, які є носіями різних художніх систем

Приклад

- “A tale of two cards”

Headline for an article in the Daily Mail describing the Xmas cards sent by Blair and Howard – reference to Dickens’s novel *A Tale of Two Cities*

Переклад інтертекстуальних одиниць

- є стильотворчою та смислотворчою ланкою і передбачає, що читач перекладу має не лише отримати інформацію, але й інтерпретувати її, актуалізуючи численні посилання ні інші джерела.
- Переклад не просто замінює один код іншим, а радше, за висловом С. Басснетт та А. Лефевра, “розробляє стратегії, за допомогою яких тексти з однієї культури можуть проникати в текстуальну й концептуальну мережу іншої культури і функціонувати в цій іншій культурі”

Стратегія одомашнення

- Обираючи стратегію одомашнення, перекладач свідомо усуває усі перепони на шляху до розуміння тексту, через що і жертвує тими **особливостями форми**, які можуть ускладнити сприйняття твору іншомовним реципієнтом.

Стратегія очуження

- Обираючи стратегію очуження, перекладач, навпаки, часто змушений **жертвувати смисловою прозорістю** задля максимальної точності відтворення особливостей побудови оригінального тексту, які можуть виступати як маркерами індивідуально-авторського стилю, так і характерними мовностилістичними ознаками епохи чи стилю

Прикладом асоціативно-алюзивного одомашнення

- може служити переклад К. Килимковичем Байронових рядків
- „By the rivers of Babylon/ We sat down and *wept*”
- „На вавилонських ми ріках / Сиділи й плакали *на долю*”.
- В асоціативному полі українського читача слово „доля” активізує цілий літературно-фольклорний пласт, пов’язаний з Шевченковим ототожненням долі з сестрою, Франковим – з матір’ю, численними фольклорними звертаннями до дівчини „доле моя!”.

І прикладом етнопоетичного та лінгвостилістичного одомашнення

- за спостереженнями О. Дзери, є Кулішевий переклад Байронового вірша “*Adieu, adieu, my native shore*” як „Прощання з рідною **Вкраїною**”,
- переклад Лукашем поезії Р. Бернса “*My heart’s in the Highlands*” як „Моє серце в **верховині**”,
- перетворення Ю. Федьковичем Шекспірової комедії „**The Taming of the Shrew**” на одноактний фарс з життя українського села „**Як козам роги вправляють**”

Стратегія очуження

витоками сягає концепції дослівного (буквалістського) перекладу й остаточно втратила свою масову художньо-естетичну привабливість.

На думку Л. В. Коломієць, переклади -очуження «оминають увагою і читачі, і критики, оскільки їх складна мовностильова структура не розрахована на запити масового читача, якими переважно й керуються останні, а вимагає тонкого філологічного аналізу»

- Метою такого перекладу є познайомити спеціалістів, а не широку аудиторію, з особливостями чужої мови та чужих літературних традицій. Його цільовою аудиторією є читачі, які мають за мету не вперше ознайомитись з певним твором, а пізнати його глибше чи по-новому
- У перекладацькій практиці прийом очуження щодо інтертекстуальних одиниць реалізується за такою схемою: інтертекстуальні одиниці перекладаються дослівно і супроводжуються коментарем. Найсуттєвішим недоліком такого прийому можна вважати втрату „радість впізнавання” цитати, перетворення семантично насиченої частини тексту в нейтральний фон, порушення естетичної цілісності вихідного тексту